

IFN Policy Paper nr 53, 2012

Den svenska företagsstrukturen: Utvecklingen i de medelstora företagen efter 1990-talskrisen

Magnus Henrekson, Dan Johansson och Mikael
Stenkula

Den svenska företagsstrukturen: Utvecklingen i de medelstora företagen efter 1990-talskrisen*

Magnus Henrekson, Dan Johansson och Mikael Stenkula

17 februari 2012

Sammanfattning: Nya koncernkorrigerade data från SCB visar att andelen anställda i medelstora företag (här definierade som företag med mellan 10 och 199 anställda) har stigit i det privata näringslivet mellan 1993 och 2009. Mer än en tredjedel av de anställda arbetar idag i medelstora företag och andelen i Sverige är jämförbar med övriga Europa. Förutom outsourcing och konsolidering torde det ändrade institutionella ramverket, t ex förändringar av arbetsmarknadens reglering och i skattesystemet, utgöra en förklaring till det mönster vi kan se i statistiken. Det är idag betydligt mer förmånligt att starta och expandera företag än för 20 år sedan.

Kontaktuppgifter:

magnus.henrekson@ifn.se

dan.johansson@hui.se

mikael.stenkula@ifn.se

* Magnus Henrekson och Mikael Stenkula tackar Jan Wallanders och Tom Hedelius Stiftelse för finansiellt stöd.

Den svenska företags- och sysselsättningsstrukturen har ofta diskuterats bland ekonomer, inte minst i tidigare nummer av denna tidskrift. I den allmänna debatten har den svenska företagsstrukturen ofta liknats vid ett snapsglas eller en getingmidja. Analogin, som har bitit sig fast i det allmänna medvetandet, härrör ursprungligen från ett antal rapporter och utspel från Industriförbundet under 1990-talet (se t ex Industriförbundet 1998 och Lodin 1999). Det sägs finnas många sysselsatta i små företag och många i mycket stora, men relativt få däremellan, och endast i undantagsfall anses de små företagen växa sig stora. Speciellt vikt har lagts vid tillverkningsindustrin, bl a då denna ansetts mest konkurrensutsatt. Diskussion har legat till grund för en kritik av den svenska ekonomiska efterkrigspolitiken, vilken har ansetts missgynna förnyelse, dynamik och tillväxt.

Henrekson och Johansson (1997, 1999a) visade att de medelstora företagen utvecklades svagt från slutet av 1960-talet fram till 1990-talskrisen. Denna slutsats gällde såväl för hela näringslivet som för tillverkningsindustrin. Utvecklingen var också konsistent med den tidens utformning av de institutioner – samhällets spelregler – som bestämmer företagandets villkor. I artiklarna visades att mindre kapitalintensiva företag, småföretag, nyetableringar och individuellt eller familjeägda företag hade missgynnats och att de små företagens möjligheter att växa snabbt hade hämmats av de rådande spelreglerna.

Spelreglerna för företagande har genomgått fundamentala förändringar de senaste 20 åren. Kreditmarknadens funktionssätt, lönebildningen, regleringarna på arbetsmarknaden, skattesystemet och produktionen av välfärdstjänster är centrala områden som har reformerats i grunden. Vad har då hänt med företagens storleksfördelning? Har den negativa utvecklingen för de medelstora företagen fortsatt? Eller har de medelstora företagen vuxit i betydelse och ökat sin andel av sysselsättningen? För att besvara dessa frågor är vår föresats i denna artikel att utröna hur andelen anställda i olika storleksgrupper i allmänhet har utvecklats efter 1993 och att i synnerhet fokusera på utvecklingen i de medelstora företagen. Vi kommer sedan att diskutera om de omfattande institutionella förändringar som genomförts kan förklara det observerade mönstret.

1. Utvecklingen fram till 1990-talskrisen

Ett generellt problem med tolkningen av företags- och sysselsättningsstatistiken, framför allt vid internationella jämförelser, är att offentligt ägda företag och myndigheter inte exkluderas eller att koncerntillhörighet inte beaktas. Den svenska statistik som redovisas i denna artikel grundar sig dock på data från Statistiska centralbyrån (SCB) och avser koncernkorrigerade data där offentligt ägda företag och myndigheter har exkluderats. Fr o m 1984 finns ett heltäckande koncernregister.

Ett annat problem har med definitionen av medelstora företag att göra. Inom litteraturen saknas entydiga definitioner av stora och små företag. Vi kommer i denna artikel att, precis som i t ex Henrekson och Johansson (1997, 1999b), definiera medelstora företag som företag med mellan 10 och 199 anställda. Detta är också en avgränsning som är förenlig med de storleksklasser som redovisas av SCB. För att på ett tydligare sätt visa på utvecklingen av andelen anställda kommer vi i den deskriptiva delen att dela upp medelstora och stora företag i två underkategorier (de medelstora i 10–49 och 50–199; de stora i 200–499 och 500–).

Som framgår av tabell 1 minskade de medelstora företagens andel av antalet anställda under perioden 1984–93 såväl i hela näringslivet som i tillverkningsindustrin. För hela näringslivet minskade andelen anställda för samtliga företag med fler än 10 anställda, dvs endast småföretagens andel steg. Förutom att småföretagens andel steg inom tillverkningsindustrin så steg även andelen anställda i företag med mellan 200 och 499 anställda. I den följande analysen fann Henrekson och Johansson (1997) att svenska institutioner och spelregler sannolikt skapat tillväxtbarriärer för små och nystartade företag, vilket fick till följd att få företag växte sig (medel)stora.

Tabell 1 Koncernkorrigerad storleksfördelning för anställda i hela näringslivet och tillverkningsindustrin, 1984–93 (%)

<i>Hela näringslivet</i>						
Storleksklass	1–9	10–49	50–199	200–499	500–	Summa
1984	15,7	16,6	11,4	7,1	49,1	100
1993	18,7	16,2	10,4	6,8	47,8	100
Förändring (%-enheter)	+3,0	-0,4	-1,0	-0,3	-1,3	0
Förändring (%)	+19,1	-2,4	-8,8	-4,2	-2,6	
<i>Tillverkningsindustrin</i>						
Storleksklass	1–9	10–49	50–199	200–499	500–	Summa
1984	5,5	10,3	10,9	6,9	65,5	100
1993	6,7	9,6	9,7	9,1	63,8	100
Förändring (%-enheter)	+1,2	-0,7	-1,2	+2,2	-1,7	0
Förändring (%)	+21,8	-6,8	-11,0	+31,9	-2,6	

Källa: Statistiska centralbyrån baserat på Centrala Företags- och Arbetsställeregistret (CFAR) och egna beräkningar.

2. Utvecklingen efter 1990-talskrisen

Utvecklingen i Sverige sedan 1993

Efter år 1993 tycks utvecklingen av storleksfördelningen gå i en annan riktning: se tabell 2. De enda bestående tendenserna är att andelen anställda med fler än 500 anställda fortsätter att sjunka för både hela näringslivet och för tillverkningsindustrin, och att andelen anställda mellan 200 och 499 anställda fortsätter att stiga i tillverkningsindustrin. I övrigt har utvecklingen helt vänt. Framförallt stiger nu andelen anställda i de medelstora företagen för både näringslivet i sin helhet och för tillverkningsindustrin, tvärtemot vad som var fallet före 1993. Som framgår av figur 1 har det mestadels varit en relativt jämn och stadig uppgång

under perioden, med undantag för en tillfällig dipp vid millennieskiftet. År 2009 var drygt 34 procent anställda i medelstora företag i hela näringslivet.¹

Tabell 2 Koncernkorrigerad storleksfördelning för anställda i hela näringslivet och tillverkningsindustrin, 1993–2009 (%)

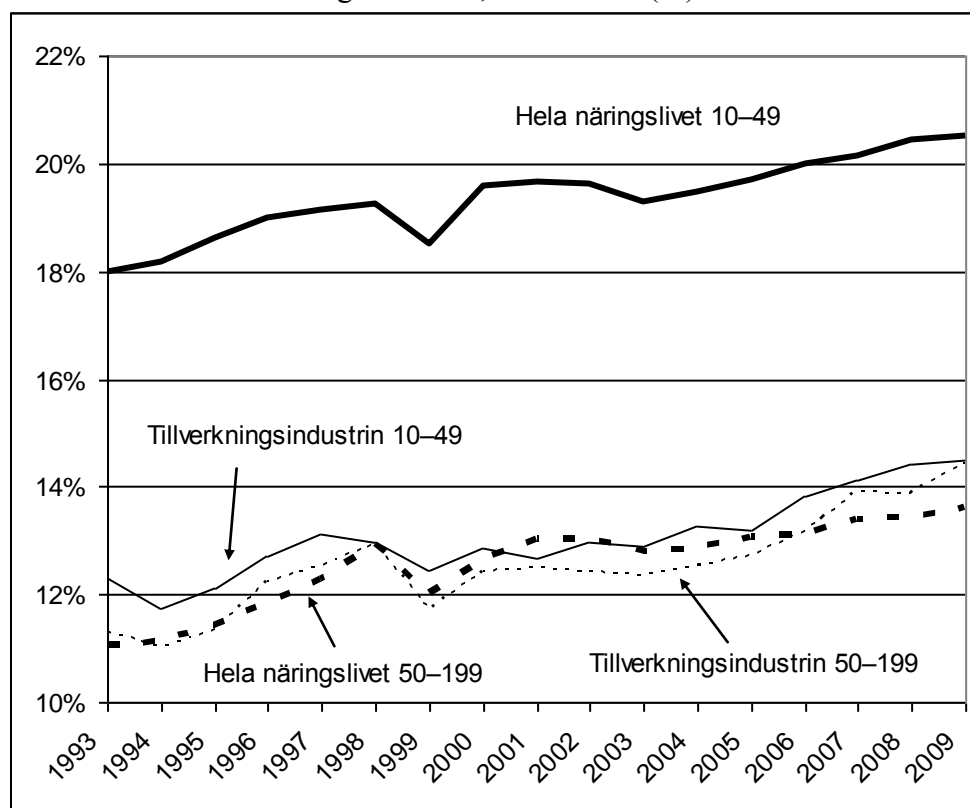
<i>Hela näringslivet</i>						
Storleksklass	1–9	10–49	50–199	200–499	500–	Summa
1993	21,4	18,0	11,1	6,8	42,7	100
1999	21,0	18,5	12,0	7,7	40,8	100
2004	20,1	19,5	12,9	7,8	39,8	100
2009	20,6	20,5	13,6	8,5	36,8	100
Förändring (%-enheter)	–0,8	+2,5	+2,5	+1,7	–5,9	0
Förändring (%)	–3,7	+13,9	+22,5	+25,0	–13,8	
<i>Tillverkningsindustrin</i>						
Storleksklass	1–9	10–49	50–199	200–499	500–	Summa
1993	8,0	12,3	11,3	10,4	58,0	100
1999	7,1	12,4	11,7	10,0	58,7	100
2004	7,3	13,3	12,5	10,1	56,9	100
2009	7,8	14,5	14,4	11,8	51,5	100
Förändring (%-enheter)	–0,2	+2,2	+3,1	+1,4	–6,5	0
Förändring (%)	–2,5	+17,9	+27,4	+13,5	–11,2	

Anmärkning: Tillverkningsindustrin är baserad på SNI92 t o m 2002 och SNI2002 därefter. Skillnaden mellan SNI92 och SNI2002 är dock försumbar. Det bör noteras att storleksfördelningen för år 1993 skiljer sig något åt mellan tabell 1 och tabell 2. Skillnaderna i sysselsättningsandelar för 1993 mellan tabell 1 och 2 förklaras dels av att data i tabell 2 är nyare och reviderade av SCB och av att vi i tabell 2 har kunnat utesluta ett par juridiska organisationsformer som är mindre relevanta men som inte var möjliga att utesluta i det äldre datasetet (se Appendix för en utförligare presentation).

Källa: Statistiska centralbyrån baserat på FDB (Företagsdatabasen) och egna beräkningar.

¹ Vårt datamaterial gör det också möjligt att studera *antalet* anställda i medelstora företag. Av utrymmesskäl begränsas analysen i denna uppsats till *andelen* anställda i medelstora företag. Även *antalet* anställda i medelstora företag har ökat enligt vår statistik. Samma slutsats dras av Bjuggren och Johansson (2009).

Figur 1 Andel anställda i storleksklasserna 10–49 och 50–199 i hela näringslivet och i tillverkningsindustrin, 1993–2009 (%)

Källa: Statistiska centralbyrån baserat på FDB (Företagsdatabasen) och egna beräkningar.

Förutom tillverkningsindustrin så består näringslivet av många andra branscher. Utvecklingen för de medelstora företagen är likartad i de flesta av dessa branscher (se vidare tabell A1 i Appendix). Av 15 branscher stiger andelen anställda i medelstora företag i 11. Ökningen är speciellt påtaglig inom primärnäringarna (jordbruk, fiske, gruvor), men även inom t ex byggbranschen och utbildningssektorn kan en klar ökning skönjas.

Ur tabell 2 framgår att andelen anställda i medelstora företag ökade med 5 procentenheter från 1993 till 2009. Förändringen mot en större andel anställda i medelstora företag kan bero på flera olika faktorer. En metod för att analysera vad som ligger bakom förskjutningen är *shift-share*-analys.² En förskjutning mot en större andel anställda i medelstora företag kan antingen förklaras av en allmän förskjutning av storleksstrukturen mot fler anställda i medelstora företag i alla branscher, av att produktionen förskjuts mot branscher där anställning i medelstora företag är mer dominerande eller av en kombination av dessa två effekter. Om förändringen i första hand förklaras av en förändrad branschstruktur kan inte orsaken främst bero på att medelstora företag på ett eller annat sätt ”gynnats” utan snarare på att branscher som har en relativt hög andel anställda i medelstora företag har expanderat. Grundorsaken till den utveckling vi ser får då utgå ifrån att försöka förklara varför vissa

² *Shift-share analysis* (SSA) är ett sätt att bryta ner förändringen av en ekonomisk indikator i olika delkomponenter som kan förklara den ursprungliga indikatorns ökning eller minskning. Metoden används ofta inom internationell ekonomi för att t ex analysera förändringar i handelsmönster mellan länder och kallas där många gånger för *constant market shares analysis* (CMS). Se vidare Leamer och Stern (1970) eller Piezas-Jerbi och Nee (2009).

branscher gynnats relativt andra. Förklaringen kan i detta fall främst förstås som en förskjutning mellan och inte inom branscher. Om förändringen inte främst är en branschstruktureffekt får grundorsaken baseras på varför medelstora företag tycks ha utvecklats bättre än övriga företag.

En sådan analys visar att av den totala ökningen i andelen anställda i medelstora företag på 5,0 procentenheter härrör den helt övervägande delen – 4,3 procentenheter – från en generell ökning av andelen anställda i medelstora företag och endast en mindre del härrör från en förskjutning mot branscher där andelen anställda i medelstora företag är hög.³

Ett annat sätt att dekomponera effekten är att se i vilken utsträckning ökningen härrör från att den genomsnittliga storleken på företag som definieras som medelstora ökat och vad som beror på att en större andel av alla företag är medelstora. Det visar sig då att den genomsnittliga storleken på företag med 10–199 anställda endast ökat marginellt från 26,8 till 27,8 anställda mellan 1993 och 2009. Detta kan förklara en femtedel av ökningen i de medelstora företagens sysselsättningsandel, medan resterande ca 80 procent förklaras av att andelen medelstora företag bland samtliga företag ökat. Dekomponeringen av den ökning vi ser i tabell 2 visar således att ökningen inte främst beror på att branscher med en relativt hög andel medelstora företag har blivit större och inte heller på att de befintliga medelstora företagen har blivit större. Huvudförklaringen tycks vara att andelen medelstora företag generellt har stigit.

En internationell jämförelse

I diskussionen har det hävdats att den svenska sysselsättningsstrukturen skulle avvika från omvärlden i det avseendet att Sverige skulle vara storföretagsdominerat eller ha en liten andel anställda i medelstora företag. Emellertid har Sverige en sysselsättningsfördelning baserat på storleksklass som inte nämnvärt skiljer sig ifrån övriga Västeuropas: se tabell 3.⁴ Andelen sysselsatta i företag med 10–249 i Sverige är försumbart lägre än i t ex Tyskland och Nederländerna, medan andelen är större än i Italien. Storbritanniens andel får anses som påtagligt lägre än Sveriges. Sverige tycks inte heller särskilja sig när det gäller sysselsättning i små eller stora företag. Istället är det mer sydeuropeiska länder, såsom Italien, som kan sägas sticka ut genom att ha en relativt hög andel sysselsatta i små företag och en låg andel i stora.⁵

³ De exakta beräkningarna kan erhållas genom hänvändelse till författarna.

⁴ Eurostat tillåter inte en lika detaljerad beskrivning av storleksklassfördelningen. Koncernkorrigerad finns ej, och fördelningen är uppbyggd utifrån sysselsatta istället för anställda. Eurostat tillämpar inte heller samma indelning i storleksklasser som Sverige. Det närmaste man kan komma en klassindelning om 10–199 anställda är 10–249 sysselsatta.

⁵ En utförligare men något äldre beskrivning av Västeuropas sysselsättningsfördelning baserat på storleksklass ges i Stenkula (2007). Sverige avvek inte heller i mitten av 1990-talet påtagligt från övriga europeiska länder enligt den då tillgängliga statistiken (Johansson 1997 och Henrekson och Johansson 1999a).

Tabell 3 Storleksfördelning av antalet sysselsatta baserat på storleksklass i ett antal EU-länder, 2008 (%)

	0–9	10–19	20–49	50–249	10–249	250–
Nederländerna	24,9	9,0	12,5	19,0	40,5	34,6
Tyskland	18,2	9,7	10,7	19,9	40,3	41,5
Sverige	25,4	8,7	11,4	18,4	38,4	36,1
Italien	46,0	11,9	10,4	12,5	34,8	19,3
Storbritannien	18,4	7,1	8,7	15,4	31,1	50,5

Anmärkning: Inkluderade branscher (NACE rev. 2): B (Utvinning av mineral), C (Tillverkning), D (Försörjning av el, gas, värme och kyla), E (Vattenförsörjning; avloppsrening, avfallshantering och sanering), F (Byggverksamhet), G (Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar), H (Transport och magasinering), I (Hotell- och restaurangverksamhet), J (Informations- och kommunikationsverksamhet), L (Fastighetsverksamhet), M (Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik) och N (Uthyrning, fastighetservice, resetjänster och andra stödtjänster). Avser sysselsatta (ej anställda). Statistiken är ej koncernkorrigerad.

Källa: Structural Business Statistics (SBS), Eurostat.

3. Företagandets villkor och förskjutningen mot fler medelstora företag

Outsourcing och *downsizing* i kombination med ett ökat antal företagsförvärv kan sannolikt förklara en del av uppgången av andelen anställda i medelstora företag.⁶ Vissa branscher kan ha genomgått en konsolideringsfas med många förvärv och sammanslagningar. Undersöks företagsförvärv närmare framgår t ex att en kraftig uppgång i antalet förvärv har skett inom områdena personalintensiva tjänster och konsultverksamhet under slutet av 1990-talet och runt millennieskiftet (NUTEK 2006), vilket är en indikation på ökad konsolidering.

Sveriges ekonomiska system har också genomgått omfattande reformer, vilka har förbättrat betingelserna för produktivt entreprenörskap på flera punkter. Dagens regelverk, som väsentligt skiljer sig från hur det såg ut för bara 20 år sedan, är mer gynnsamt för nyetablering av företag och skapar bättre incitament för företagstillväxt. Nedan diskuterar vi kort olika förklaringsfaktorer som vi anser kan ha bidragit till en ökad andel anställda i de medelstora företagen.

Arbetsmarknadens reglering har förändrats ett flertal gånger. Det finns skäl att tro att arbetsrättslagstiftningen inte påverkar alla branscher och alla typer av företag på samma sätt. Särskilt för företag med stor potential att expandera är behovet av att kunna variera arbetsstyrkan viktigare än för större företag i mogna branscher och för företag utan tillväxtambitioner (Davis m fl 1996). LAS är mer svårhanterlig och kostsam för mindre företag. Vägen från liten till stor är i regel krokig eftersom de nya företagen verkar under stor osäkerhet. Om företaget verkar under betingelser som försvårar möjligheterna till snabb anpassning, bör man förvänta sig både en allmänt sett minskad vilja till expansion och att det blir färre företag som i kraft av en god produkt eller affärsidé växer och blir (medel)stora (Henrekson m fl 2010).

⁶ Med *outsourcing* menas att ett företag lägger ut delar av verksamheten på en utomstående part, och med *downsizing* menas att ett företag mer generellt minskar sin storlek.

År 1997 tilläts en ny anställningsform, så kallad överenskommen visstidsanställning, vilken gav företag en möjlighet att anställa personer under en begränsad tidsperiod. Andelen visstidsanställda har ökat snabbt, och i början av 2010 översteg den 15 procent. En expansion av bemanningsföretag och vikarietjänster underlättades också genom en lagändring 1993. Dessa företag expanderade snabbt, och 2010 var drygt 60 000, eller 2 procent av alla privatanställda, anställda i företag av denna typ. Jämfört med situationen före 1990-talskrisen finns idag större flexibilitet genom ökade möjligheter till prov-, visstids- och projektanställning samt användning av arbetskraft från uthyrningsföretag.

Även *lönebildningen* har reformerats. Hur priset på arbetskraft bestäms är en viktig faktor som företag och entreprenörer måste ta med i beräkningen när de beslutar om sina affärsstrategier. Mindre företag föredrar ofta en högre grad av flexibilitet och individualisering i lönesättningen (Blanchflower och Freeman 1992; Blau och Kahn 1996). En centraliserad lönebildning som inte tar hänsyn till detta utan använder en standardiserad lönesättning som knyts till observerbara karaktäristika som yrke, befattning, utbildning och ålder kommer därmed att missgynna entreprenöriella initiativ och expansionsvilja.

Graden av centralisering och koordinering av löneförhandlingarna har minskat. Efter de centrala löneförhandlingarnas sammanbrott började lönespridningen öka bland arbetare och tjänstemän (Edin och Topel 1997; Hibbs och Locking 2000). Rörelsen mot en mer decentraliserad och individualiserad lönebildningsprocess tog ett stort kliv framåt genom Industriavtalet 1997. Ungefär 60 procent av den svenska arbetsmarknaden täcks av Industriavtalet eller av andra avtal som bygger på det. Under Industriavtalet träffas många avtal utan koppling till centralt förhandlade lönestrukturer – allting beslutas på lokal nivå.⁷

Sett till volym finns ingen brist på *riskvilligt kapital* i Sverige, men det riskvilliga kapitalet koncentreras till stora fonder. Detta avspeglar att sparandet i samhället främst är pensionssparande som via avtal och skatteregler gynnas framför annat sparande.⁸ Stora fonder varken vill eller kan satsa små belopp eller bistå med personligt engagemang. Ett lågt privat och icke institutionaliserat sparande medför ett mindre utbud av finansiellt kapital i former som är av avgörande betydelse för små och expanderande företag. Stora företag, å andra sidan, har helt andra möjligheter att erhålla finansiering direkt från finansiella institutioner eller genom emissioner direkt på marknaden.

En positiv åtgärd som genomförts inom detta område är att avdraget för avsättningar till privata pensionsförsäkringar minskats till maximalt 12 000 kronor per år, vilket är en betydande minskning jämfört med det tidigare taket på ett basbelopp. Detta gör det institutionaliserade sparandet, som främst kommer stora företag till del, mindre attraktivt. Förmögenhetsskatten är också helt avskaffad. Den har länge ansetts som ett hinder för en väl fungerande riskkapitalmarknad. Det lapptäcke av regler som gällde för förmögenhetens beskattning gjorde också beskattningen godtycklig. Avskaffandet har gjort att kapital som annars hade plöjts ner i lågbeskattade former utomlands eller i speciellt gynnade sparformer som inte är tillgängliga för investeringar i entreprenöriella företag i Sverige, nu har lättare att komma de svenska entreprenöriella företagen till del (Henrekson m fl 2010).

⁷ För en närmare diskussion av Industriavtalets utformning och funktion hänvisas till Elvander (2002). Se Skedinger (2008) för en utförligare diskussion om arbetsmarknadsrelaterade problem.

⁸ Se vidare Sjögren Lindquist och Wadensjö (2011).

De senare årens *konkurrensutsättning av offentlig verksamhet* har öppnat upp nya marknader för produktivt entreprenörskap, och ökningen av den privata andelen av produktionen av många tjänster har varit snabb. Inte minst framgår den starka effekten av friskolereformen i början av 1990-talet, vilken inneburit att en stor och snabbt växande andel av eleverna i grundskolan och gymnasiet nu går i privata skolor. Försök att införa konkurrens i vård- och omsorgssektorn gjordes redan i början av 1990-talet. År 2008 fanns 12 600 privata vårdgivande företag i alla storlekar och driftsformer. Idag har många skattefinansierade tjänster, såsom äldreomsorg och utbildning (förutom universitet och högskolor), konkurrensutsatts. Detta har resulterat i att den privata produktionens andel har ökat snabbt, och den överstiger idag 20 procent på flera nyckelområden (Jordahl 2008).

Utvecklingen inom den offentliga sektorn med ökade möjligheter för privata alternativ att konkurrera om produktionen är en trolig grund för den ökade andelen anställda inom medelstora företag.⁹ Det är lätt att föreställa sig hur en större öppenhet för privata producenter banar väg för framväxten och tillväxten av många nya företag. Kommunala och landstingskommunala producenter kommer sällan eller aldrig att expandera utanför den lokala marknaden. Privata företag som börjar som lokala producenter av välfärdstjänster, å andra sidan, har möjlighet att expandera genom att penetrera andra lokala marknader och marknader utanför Sverige.

Förändringarna i *skattesystemet* har bidragit till ett förbättrat klimat för små och medelstora företag. Fram till 1991 missgynnade det svenska skattesystemet små och entreprenöriella företag relativt stora, särskilt kapitalintensiva, företag som lämpar sig för institutionellt ägande. Skattereformen 1991 innebar en betydande utjämning av skattebelastningen på olika ägar- och finansieringsformer, men framförallt på g a dubbelbeskattningen är institutionellt ägande och skuldfinansiering fortfarande gynnat, om än i mindre grad än före 1991.¹⁰

Skatten på företagarinkomster har emellertid de allra senaste åren också sänkts kraftigt genom att 3:12-reglerna reformerats, vilket dramatiskt ökat möjligheterna att ta ut överskott som lågbeskattad utdelning. Ägaren till ett aktiebolag kan numera alltid dela ut minst 140 000 kronor till en skattesats på 20 procent. Utbetalda löner i företaget har getts ökad tyngd vid beräkningen av den inkomst som kan kapitalbeskattas hos ägarna, vilket gynnat arbetsintensiva branscher och företag med många anställda. I medelstora onoterade företag skapas därmed generösa möjligheter till utdelning som beskattas till 20 procent. Många arbetsintensiva branscher präglas också av en stor andel medelstora företag, och dessa branscher har gynnats av den sänkta skatten på arbete. De sociala avgifterna har till att börja med sänkts generellt, men framför allt har de halverats för ungdomar under 26, sänkts till 10 procent för pensionärer och tagits bort eller reducerats kraftigt för individer som varit långtidssjukskrivna eller tidigare haft förtidspension. Arvsskattens avskaffande från 2005 kan också förväntas stärka incitamenten för entreprenörer med tillväxtambitioner och viljan att skapa ett större företag.

⁹ Detta tycks gälla i synnerhet inom utbildningssektorn. Idag står visserligen tio stora koncerner bakom 30 procent av samtliga fristående grundskolor (Vlachos 2011), dvs även stora företag torde ha gynnats av denna reform. Vår branschanalys (se Appendix) visar dock på en påtaglig ökning av andelen anställda i medelstora företag inom utbildningssektorn. Inom hälso- och sjukvårdssektorn har främst sysselsättningen inom stora företag gynnats under den undersökta perioden enligt våra data. Lagen om valfrihetssystem (LOV 2008:962) trädde också i kraft 2009, men detta är sista året i vårt datamaterial.

¹⁰ Se Svenskt Näringsliv och IBFD (2009) för en internationell jämförelse av ägarskatter.

Många av de åtgärder som vi listat ovan torde även ha gynnat små företag. Det finns även andra reformer – såsom att LAS numera tillåter att företag med upp till tio anställda kan undanta två anställda av särskild betydelse för verksamheten från turordningsreglerna – som enbart borde ha gynnat små företag. Våra data visar emellertid inte på någon uppgång för andelen anställda inom små företag.

4. Slutsatser

Den svenska företags- och sysselsättningsstrukturen har genom åren ofta diskuterats och även använts som slagträ i debatten om det svenska företagsklimatet. Den generella strukturen och dess utseende i förhållande till andra länder har i diskussionen använts som utgångspunkt för en kritik av den svenska företagsdynamiken och näringspolitiken. Inte sällan har de medelstora företagen stått i fokus för debatten.

Genom att sammanställa data från SCB har vi kunnat presentera och analysera hur utvecklingen av andelen anställda i medelstora företag har utvecklats mellan 1993 och 2009. Undersökningen för hela näringslivet visar att andelen anställda i medelstora företag har stigit, medan andelen i både små och stora företag har minskat. Utvecklingen är likartad om man fokuserar enbart på tillverkningsindustrin. Strukturen kan inte påtagligt sägas skilja sig från övriga Västeuropa i slutet av den studerade tidsperioden.

Vi har i denna artikel argumenterat för att förändringarna inom det institutionella ramverket, som har förändrats påtagligt i ett 20-årsperspektiv, troligen är en viktig förklaring till det observerade mönstret. Arbetsmarknaden och lönebildningen har blivit mer flexibel. Dessutom har nya marknader för entreprenöriellt företagande öppnats inom både personliga tjänster och på välfärdsområdet. Skattesystemet har reformerats, vilket har sänkt skatten på entreprenörsinkomster och troligen förbättrat möjligheten att erhålla riskkapital. Förutsättningarna för företagstillväxt är helt enkelt betydligt bättre idag än de var för bara 20 år sedan.

Tidigare analyser (Henrekson och Johansson 1997, 1999b) visade att det var tveksamt att karaktärisera den svenska storleksfördelningen av andelen anställda som ett snapsglas baserat på nivån av andelen anställda i medelstora företag år 1993. Den förändring som har skett mellan 1993 och 2009 har ökat andelen anställda i medelstora företag med ytterligare fem procentenheter och nu återfinns mer än en tredjedel av de anställda i medelstora företag. Att tala om en snapsglasformad sysselsättningsstruktur ter sig inte längre adekvat. Ofta har en påstådd svensk ”getingmidja” kontrasterats mot Tysklands breda *Mittelstand*. Andelen anställda i medelstora företag i Tyskland är numera bara någon procentenhet högre än i Sverige, så även denna analogi bör fasas ut.

Trots de förbättrade villkoren för entreprenörskap och företagande är dock fortfarande arbetslösheten hög och utanförskapet omfattande. Det krävs därför fortsatta reformer för att höja sysselsättningen och bryta utanförskapet. Företagens regelbörda har knappast minskat alls, trots fortlöpande ansträngningar,¹¹ kapitalskatterna på privat entreprenörskap är fortfarande internationellt sett höga, marginals-katterna på arbete (inklusive icke förmånsgrundande sociala

¹¹ Se vidare Murray (2011).

avgifter) bland de högsta i världen och arbetsmarknadslagstiftningen i kombination med höga ingångslöner cementerar utanförskapet.

Appendix

Tabell A1 Samtliga branscher, förändring 1993–2009 i andelen anställda i medelstora företag (10–199 anställda).

SNI	Förändring i %	Förändring i %-enheter
A. Jordbruk mm	+104,9	+13,0
B. Fiske	+138,9	+13,4
C. Gruvor m m	+219,5	+20,8
D. Tillverkningsindustrin	+22,6	+5,3
E. El, gas, vatten m m	-55,9	-39,2
F. Byggindustri	+50,1	+13,3
G. Parti- och detaljhandel	+4,5	+1,6
H. Hotell och restaurang	+0,0	+0,0
I. Transport mm	-11,0	-4,3
J. Kreditinstitutet, försäkring m m	+38,7	+5,4
K. Fastighetsbolag, uthyrning, företagsservice	+8,2	+2,5
L. Civila myndigheter, försvar m m	-0,8	-0,6
M. Utbildning	+21,7	+10,5
N. Hälso- och sjukvård	-24,6	-10,0
O. Andra samhällliga & personliga tjänster	+4,9	+1,8

Anmärkning: Branschindelningen är baserat på SNI92 år 1993 och SNI2002 år 2009. Inga större förändringar skedde vid revideringen 2002.

Källa: Statistiska centralbyrån baserat på FDB (Företagsdatabasen) och egna beräkningar.

Om statistiken

Den nya statistik som vi har tagit fram (tabell 2) bygger på SCBs Företagsdatabas. Justering har gjorts baserat på ägandeform och juridisk form. I korthet har nedanstående exkluderats i vår sammanställning:

- 1) all offentligägd (stat, kommun, landsting) verksamhet;
- 2) all verksamhet som bedrivits i följande juridiska former: bostadsrättsföreningar, kooperativa hyresrättsföreningar, registrerade trossamfund, familjestiftelser, övriga stiftelser och fonder, oskiftade dödsbon, understödsföreningar, arbetslöshetskassor och juridisk form ej utredd.

Den äldre statistiken (tabell 1) baseras på Henrekson och Johansson (1997) och bygger på SCBs Centrala Företags- och Arbetsställeregister. I korthet har här alla myndigheter och offentligt ägda företag exkluderats. Efter Sveriges inträde i EU anpassades och byggdes SCBs företagsregister ut samtidigt som det bytte namn från CFAR (Centrala Företags- och Arbetsställeregistret) till FDB (Företagsdatabasen).

Alla data är koncernkorrigerade, dvs moderbolagen har slagits samman med sina dotterbolag till ett koncernbolag och de nya koncernbolagen har sedan sorterats in i lämplig storleksklass.

Referenser

- Bjuggren C M och D Johansson (2009), "Privat och offentlig sysselsättning i Sverige 1950–2005", *Ekonomisk Debatt*, årg 37, nr 1, s 41–53.
- Blanchflower, D och R B Freeman (1992), "Unionism in the United States and Other Advanced OECD Countries", *Industrial Relations*, vol 31, s 56–79.
- Blau, F och L Kahn (1996), "International Differences in Male Wage Inequality: Institutions versus Market Forces", *Journal of Political Economy*, vol 104, s 791–837.
- Davis, S J, J Haltiwanger och S Schuh (1996), *Job Creation and Destruction*, MIT Press, Cambridge, MA.
- Edin, P-A och R Topel (1997), "Wage Policy and Restructuring: The Swedish Labor Market Since 1960", i Freeman, R B, R Topel och B Swedenborg (red), *The Welfare State in Transition: Reforming the Swedish Model*, University of Chicago Press, Chicago.
- Elvander, N (2002), "The New Swedish Regime for Collective Bargaining and Conflict Resolution: A Comparative Perspective", *European Journal of Industrial Relations*, vol 8, s 197–216.
- Eurostat (odaterat), Structural Business Statistics (SBS).
- Henrekson, M och D Johansson (1997), "På spaning efter de mellanstora företagen", *Ekonomisk Debatt*, årg 25, nr 4, s 217–328.
- Henrekson, M och D Johansson (1999a), "Institutional Effects on the Evolution of the Size Distribution of Firms", *Small Business Economics*, vol 12, s 11–23.
- Henrekson, M och D Johansson (1999b), "Sysselsättnings- och företagsstrukturen: Endast Sverige snapsglas har, eller?", *Ekonomisk Debatt*, årg 27, nr 3, s 139–49.
- Henrekson, M, D Johansson och M Stenkula (2010), "Taxation, Labor Market Policy and High-Impact Entrepreneurship", *Journal of Industry, Competition and Trade*, vol 10, s 275–96.
- Hibbs, D A och H Locking (2000), "Wage Dispersion and Productive Efficiency: Evidence for Sweden", *Journal of Labor Economics*, vol 18, s 755–82.
- Industriförbundet (1998), *Ge Sverige chansen*, Industriförbundet, Stockholm.
- Johansson, D (1997), *The Number and the Size Distribution of Firms in Sweden and Other European Countries*. Licentiatavhandling, Nationalekonomiska institutionen, Handelshögskolan i Stockholm.
- Jordahl, H (2008), "Privat produktion av offentligt finansierade tjänster". *Ekonomisk Debatt*, årg 36, nr 3, s 46–58.
- Leamer, E E och R M Stern (1970), *Quantitative International Economics*, Aldine Publishing, Chicago.
- Lodin, S-O (1999), "Bräckligt glas på fast vetenskaplig grund", *Ekonomisk Debatt*, årg 27, nr 5, s 352–55.
- Murray, R (2011), "Vad har den offentliga sektorn med företagandet att göra?", i Braunerhjelm, P (red), *Ett innovationspolitiskt ramverk – ett steg vidare*, Swedish Economic Forum Report 2011, Entreprenörskapsforum, Stockholm.
- NUTEK (2006), *Årsbok 2006*, NUTEK, Stockholm.
- Piezas-Jerbi, N och C Nee (2009), "Market Shares in the Post-Uruguay Round Era: A Closer Look Using Shift-Share Analysis", WTO Staff Working Paper No. ERSD-2009-14, World Trade Organization, Genève.

- Sjögren Lindquist, G och E Wadensjö (2011), *Avtalsbestämda ersättningar, andra kompletterande ersättningar och arbetsutbudet*, rapport till ESO, 2011:4, Finansdepartementet, Stockholm.
- Skedinger, P (2008), *En exkluderande arbetsmarknadsmodell? Den svenska arbetsmarknadens trösklar i ett globalt perspektiv*, underlagsrapport nr 24 till Globaliseringsrådet, Utbildningsdepartementet, Stockholm.
- Statistiska centralbyrån (odaterat), Centrala Företags- och Arbetsställeregistret (CFAR).
- Statistiska centralbyrån (odaterat), Företagsdatabasen (FDB).
- Stenkula, M (2007), "The European Size Distribution of Firms and Employment", *ICFAI Journal of Industrial Economics*, vol 4, s 46–63.
- Svenskt Näringsliv och IBFD (2009), *Ägarskatter i 34 länder – en detaljerad kartläggning*, Svenskt Näringsliv och IBFD, Stockholm.
- Vlachos, J (2011), "Friskolor i förändring", i Hartman, L (red), *Konkurrensens konsekvenser. Vad händer med svensk välfärd?* SNS Förlag, Stockholm.